

**ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ
КҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ
ЦЕННОСТИ И ИДЕАЛЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ
МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

ӘОЖ 316.347:323.1 (574)

**ЭТНОСАРАЛЫҚ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚ ПЕН
ҚОҒАМДЫҚ КЕЛІСІМНІҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҮЛГІСІ**

Қуанышбаева Л.Б., 1 курс, халықаралық құқық, экономика және құқық институты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Шаукенов Ж.А., қауымдастырылған профессор (доцент), тарих ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Этносаралық және конфессияаралық келісім қазақстандық қоғам тұрақтылығының бұлжымас шарты және оның бірлігінің факторы болып табылады, әсіресе жаһандық қаржы-экономикалық дағдарыстың қазіргі күрделі жағдайында және жаһанданудың өскелең сын-тегеуріндерінде. Этносаралық толеранттылық пен қоғамдық келісімнің қазақстандық моделінің мәні мен мағынасы, ұғымдары мен талдауы ашылады. Оның адам, қоғам және мемлекет өміріндегі орны.

Қазақстанда сан алуан этнос өкілдері қазақ халқымен бір қолдың саласындай, бір үйдің баласындай тату-тәтті өмір сүріп жатыр. Төл тарихымыздан белгілі болғандай, бірлік пен келісім бастауы қазақ ұлтының табиғатына тән. Ат ауыздығымен су ішкен, ер жігіт етігімен су кешкен қиын-қыстау замандарда бірлік басты орында тұрды.

Тәуелсіздік орнығуының ең қиын жылдарында халықтың кемелдігі мен елдің Тұңғыш Президенті – Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың қайраткерлігі нәтижесінде Қазақстанда этносаралық сыйластық пен қоғамдық келісім тұрақты түрде сақталды. Сол жылдары, кеңестік дәуірден қалған дағдарыстан өту, жаңа экономикалық және саяси қатынастарды қалыптастыру жағдайында, қоғамды ұйыстыру ісі: ішкі саяси тұрақтылық, азаматтық татулық және этносаралық келісім қағидалары негізінде жүзеге асқан еді. Егемендік алғанымыздың алғашқы жылдарында-ақ ұлтаралық қатынастар бойынша ҚР Президенті Н.Назарбаев: «...ішкі саясаттың іргелі қағидасы ұлтаралық келісім принципі болуға тиіс. Міне, осының өзі демократиялық құқықтық мемлекет құрудағы қазақстандық жолдың ерекшелігін және біздің дүниежүзілік қауымдастыққа енуіміздің ерекшелігін айқындайды» – деп атап көрсеткенді [1, 9 б.].

Тарихи тәжірибеге сүйенсек, көпұлтты мемлекеттің үлкен дерттерінің біріне – ұлтаралық қақтығыстар жатады. Президент Н.Назарбаевтың жүзеге асырып отырған салиқалы саясаты Қазақстандағы этносаралық қайшылықтардың болмауына алғышарт жасады. Бұл турада Елбасы: «Қазақстанның этномәдени әртектілігі дегеніміз – біздің артықшылығымыз, бұл қатерлі тұзақ емес, өркендеуіміздің тұғыры» екендігін атап көрсетті [2, 144 б.].

Қазақстан халықтарының I форумында 1992 ж. Президент Н.Назарбаев алғаш рет Республика халықтарын біріктіретін қоғамдық ұйым құру туралы идеясын жариялады. Бұл жиында Елбасы: «Біздің басты байлығымыз – халықтар достығын қазақстандықтардың қаншама буын өкілдері жасады. Бәрін де ой сарабынан өткізе отырып, біздің осы байлықтан айырылуға, жақсы дәстүрлерді ұмытуға қақымыз жоқ. Міне, сондықтан да форумды тұрақты негізде өтетін нысанға айналдырып, жаңа қоғамдық институт құрумыз керек» – деген ойын сабақтай отырып, оның нақты жүзеге асатынына сенім білдірген болатын [3, 255 б.]. Осының нәтижесінде қоғамдық тұрақтылық пен ұлтаралық келісімді нығайту мақсатында, Қазақстан Республикасы Президентінің 1995 жылға 1 наурыздағы «Қазақстан халықтары Ассамблеясын құру туралы» Жарлығы шықты. Жарлық бойынша Ассамблеяны құрудың негізгі мақсаты айқын көрсетілді.

**ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ
ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ
ЦЕННОСТИ И ИДЕАЛЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ
МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

Қазақстан Республикасының Президенті Ассамблея Төрағасы болып табылады. Өңірлік Ассамблеяларды облыстардың, Астана және Алматы қалаларының әкімдері басқарады.

Н.Ә. Назарбаев: «Ассамблея – елдің бірлігінің және келісінің бесігі, бірлік пен тұрақтылықтың баталы шаңырағы» – екендігін атап өтті [3, 256 б.].

Бүгінде Ассамблея этносаралық келісімді, қоғамдағы толеранттылықты және халық бірлігін одан әрі нығайту үшін қолайлы жағдай жасауға септігін тигізеді. Сонымен қатар ҚХА мемлекеттік органдарға экстремизм мен радикализм көріністеріне қарсы әрекет етуге, азаматтардың демократия нормаларына негізделген саяси-құқықтық мәдениетін қалыптастыруға көмек көрсетеді. Ассамблея этномәдени бірлестіктердің күш біріктіруін қамтамасыз етеді, этно мәдени орталықтардың, Қазақстан халқының ұлттық мәдениеттері, тілдері мен дәстүрлерінің өркендеуін, сақталуын, және дамуын қамтамасыз етеді.

Көптеген саясаткерлер мен қоғамдық қайраткерлер Қазақстанның қоғамдық тұрақтылығын атап көрсетеді. Рим Папасы Иоанн Павел II 2001 жылғы қыркүйекте Қазақстанға жасаған сапары кезінде «Ұлы даладағы бейбітшілік пен келісім сүйсіндерді әрі таң қалдырады және көпұлтты мемлекетте бейбітшілікті сақтауға болатынын дәлелдейді» деп мәлімдеді.

Тәуелсіздік алғаннан кейін этносаралық қатынастар жүйесінде мемлекеттік тіл және діни қатынастар ел бірлігін қалыптастырудың маңызды факторы болып танылған. Сондықтан да Ассамблея қызметінде мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейту маңызды орынға ие. Мемлекеттік тіл саясаты қазақ, орыс тілдерімен қатар Қазақстанда мекен ететін басқа да халықтардың тіліне деген құрмет пен қамқорлықты қамтамасыз етеді. Осылайша, қазіргі ұлттық саясаттың басты тұғыры – тіл мәселесінде де қоғамдағы тепе-теңдікті сақтаудың мүмкін болған барлық шаралары жүзеге асырылды.

Дінаралық келісім қоғам өміріндегі діни фанатизм, экстремизм және ксенофобия дерттерінің алдын алуға мүмкіндік береді. Рухани құндылықтарды қастерлеу тарихи жадыны, ұлттық сана мен салт-дәстүрді сақтаудың бірден-бір сара жолы болып есептеледі.

Қазақстанда дәстүрлі діндер қатарына Ислам діні мен Христиан діні жатады. Ең алдымен осы діндердің рухани келісімі қажет. Бұл діндер Еуразиядағы екі суперэтностың, түркілер мен славяндардың діні болып есептелінеді.

Діни қатынастар тұрғысында Қазақстан оң саясат жүргізіп келеді. Қазақстанның дін туралы заңында діни бірлестіктер мемлекеттен бөлінген және мемлекет қандай да бір діни бірлестікке басымдық беріп, қолдау білдіре алмайтындығы нақты көрсетілген.

«Толеранттылық арқылы рухани келісімге» атты халықаралық конференцияда Президент Н.Назарбаев: «Біз діни фактордың саяси үдерістермен араласуына жол берген жоқпыз. Қазақстандағы діни конфессиялардың аса маңызды сипаты олардың бір-біріне деген өзара құрметі болып табылады. Көпұлтты және көпконфессиялы Қазақстан халқына әрдайым ерекше толеранттылық, құрмет пен өзара қолдаудың ерекше рухы тән болып келеді. Дінаралық диалогтың қазақстандық моделінің табыстылығының айқын дәлелі ретінде әлемдік және дәстүрлі діндер жетекшілерінің бірінші съезін айтуға болады» – деп атап көрсетті [4, 99 б.].

Ассамблея қызметі этносаралық қатынастар мәселелерін тиімді шешіп келе жатқан ел ретінде Қазақстан Республикасының халықаралық беделінің өсуіне ықпал етуде. Бүгінде Н.Назарбаевтың этносаралық толеранттылық пен қоғамдық келісім үлгісі әлем назарын аударып отыр.

Қоғамдық тұрақтылық пен ұлтаралық келісімді нығайтудың Қазақстандық үлгісі Біріккен ұлттар ұйымында, ЕҚЫҰ қатысушы елдерде, Копенгагенде, Венада, Женевада, Нью-Йоркте өткен халықаралық форумдарда таныстырылып оң баға ие болды, ЕҚЫҰ қатысушы 56 мемлекет тіліне аударылды. БҰҰ-ң Бас хатшысы Пан Ги Мун елімізге сапары барысында

ЖАҢА БУЫН ЖАС МАМАНДАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МҰРАТТАРЫ ЦЕННОСТИ И ИДЕАЛЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Қазақстан Халқы Ассамблеясының қызметімен танысып «Ассамблея принципі БҰҰ-ң жұмыс принципімен толық сәйкес келеді» – деп атап өтті.

Егер мемлекеттің қалыптасу кезеңінде басты міндет этносаралық төзімділік пен қоғамдық келісім негізінде қоғамды ұйыстыру болса, ел дамуының жаңа кезеңінде, стратегиялық басымдық ретінде, қоғамның барлық азаматтары мойындаған ортақ құндылықтар мен қағида-даттар жүйесіне негізделген Ұлт Бірлігіне жету болып табылады. Сондықтан 2010 жылы сәуірде азаматтық қоғам мен мемлекеттік институттардың, азаматтардың сындарлы ұсыныстарын жинақтаған Қазақстанның Ел Бірлігі Доктринасы қабылданды. Доктринада: «Ұлт Бірлігі Доктринасы – халықтың, уақыт талабына сәйкес бірігу қажеттігін түсінуіне негіз. Бұл – бізді қандай күш біріктіреді және біртұтас етеді – соны түсінудің тәсілі. Бұл – болашаққа бірігіп ұмтылудың серпіні. Доктринаның қажеттілігі өмірдің өзінен, біздің жалпы тағдырымыздың, тарих логикасынан туындап отыр. Өйткені бірліксіз – Ұлт жоқ. Ұлтсыз – мемлекет жоқ. Ал мемлекетсіз – болашақ жоқ», деп көрсетілген [5].

Н.Ә. Назарбаев: «Қазақстан халқы Ассамблеясының «Үлкен ел – үлкен отбасы» кең көлемді жобасын әзірлеу және жүзеге асыру, ол қазақстандықтардың біртектілігін нығайтады және азаматтық қоғамның бүтіндігін қалыптастыру үшін жағдай туғызады. 100 нақты қадам» – бұл жаһандық және ішкі сын-қатерлерге жауап және сонымен бір мезгілде, жаңа тарихи жағдайларда ұлттың дамыған мемлекеттердің отыздығына кіруі жөніндегі жоспары».

Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың қалаған ұлтаралық ынтымақтастықтың жолы арқасында Қазақстанның көпэтностық бай кеңестігінде сенім, келісім мен өзара түсіністік үлгісі орнады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Н.Ә. Назарбаев ««Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты», 2012
2. Н.Ә. Назарбаев «Тарих толқынында» / А., 1999
3. Н.Н. Турецкий «Қазақстан билігінің заң шығарушы тармағы» / А., 2011
4. Н.Назарбаев «Эра независимости», 2017
5. Ұлт бірлігі Доктринасы. www.assambly.kz

ӘОК 81.42(075.8)

ЕҢБЕККЕ БАУЛУ ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ, ОРЫС ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІН САЛЫСТЫРУ

Хасенова Ә., 1 курс, 7М02301 – қазақ филологиясы, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Досова А.Т., филология ғылымдарының кандидаты, тіл және әдебиет теориясы кафедрасының қауымдастырылған профессоры, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Мақалада қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің мақал-мәтелдеріндегі «еңбек» концептісі қарастырылады. Қазақ, орыс және ағылшын мақал-мәтелдерін зерттеу арқылы біз тілдері оқытылатын елдердің мәдениетімен ғана емес, сонымен қатар сол елдер өкілдерінің психологиясымен және дүниетанымымен танысуға мүмкіндік аламыз.